Szabó Lőrinc képes életrajza

1900. március 31-én született Miskolcon, a vasútállomáshoz közeli Újvilág utcában (a későbbi Vörösmarty u. 49-es számú házban), egy város széli kocsma szomszédságában. (Mára a kicsiny házak eltűntek, a Vörösmarty utcai lakótelepen a költőről elnevezett utcácska – Szabó Lőrinc sétány – és egy róla elnevezett általános iskola emlékeztet a szülőház helyére.)

Apja Szabó Lőrinc (1874–1946), mozdonyvezető. Az apai család névadó őseit a XVII. századig lehet visszavezetni: az első ismert ős, Szabó Mihály hadi szolgálataiért 1627-ben Gyulafehérvárott Bethlen Gábor fejedelemtől, „gáborjáni" előnévvel nemességet nyert. Az időben visszatekintve a családban volt lelkész, földbirtokos, Szatmár vármegyei jegyző. A költő apai nagyszülei gáborjáni Szabó Lőrinc (1830–1888) és milótai Baráth Terézia (1847–1928) voltak, tíz gyermekük született, de csak hat élt meg felnőttkort. A legidősebb, Kálmán (1867–1938) gyermekkorában egy fertőző betegség következtében megsiketült, nyomdász lett, alakja megörökítődött a *Tücsökzené*ben (91. *Kálmán bácsi*); az ő fia Gáborjáni Szabó Kálmán (1897–1955), festőművész. A másik nagybácsi: G. Szabó Mihály (1872–1945), tiszabecsi tiszteletes-tanító, majd esperes, akiről Szabó Lőrincnek több költeménye is szól. A költő anyja Panyiczky Ilona (1876–1947); családja lengyel eredetű: dédapja, Panyiczky János telepedett meg Magyarországon.

A költő apja különbözött családja értelmiségi foglalkozást is elérő tagjaitól: a gimnáziumot a IV. osztály után tanulmányi sikertelenségek miatt abba kellett hagynia, géplakatos, majd mozdonyvezető lett. Miskolcon dolgozott, itt ismerkedett meg feleségével. Id. Szabó Lőrincnek és Panyiczky Ilonának négy gyermeke született. Az elsőszülött: Zoltán (1898–1966), mérnök, a Magyar Államvasutaknál dolgozott. A második gyermek Szabó Lőrinc. Őt két lány követte: Rózsa (1905–1905), aki 10 hónapos korában hunyt el fertőző betegség miatt; Hajnalka (1910–1936), akinek egész életét végigkísérte a betegeskedés, TBC-ben halt meg.

Szabó Lőrinc az elemi iskolát Miskolcon kezdte el 1906 őszén. 1907 és 1909. március 31. között Balassagyarmaton végezte el az elemi második és harmadik osztályát, a család a Templom (ma Szabó Lőrinc) u. 10. számú házban lakott az Ipoly partján. (Bizonyítványában beírás: „Debrecenbe való költözködését bejelentette. Balassagyarmat 1909. márc. 31.”)

1909 és 1918 között iskoláit Debrecenben folytatta: az elemi negyedik osztályát, majd a gimnázium nyolc osztályát a Református Főgimnáziumban. Lakásai a városban a Késes u. 3., a Déli sor 22., és a Rákóczi u. 67. szám alatt volt. Családja 1916-tól a húszas évek elejéig, a *Tücsökzené*ben *Érlelő diákévek*-nek nevezett felsős gimnáziumi évei idején a Veress u. 22. számú házban lakott.

Olvasta és iskolai füzetekbe másolta Ady, Babits, Baudelaire, Verlaine verseit, ekkor születtek első műfordítói kísérletei.

Ez idő alatt köttetett életének jó néhány meghatározó barátsága: Kardos Pállal, Kardos Lászlóval, Juhász Gézával, Bay Zoltánnal, Gulyás Pállal. Jelentős hatással volt szellemi fejlődésére a Dienes családdal való kapcsolata. Osztálytársa volt Dienes Kató, akihez fűződő barátsága reménytelen szerelemmé vált, testvérei Dienes Pál, matematikus, filozófus, Babits Mihály tanárkollégája, Dienes László, szociológus, író, a Tanácsköztársaság idején könyvügyi népbiztos, és Dienes Barna, aki később református püspök lett az USA-ban.

1918. március 8-án hadiérettségit tett, március 15-től november elejéig katona; a debreceni tiszti iskolán évfolyamelső, ezért hadapród tizedesként gyalogsági kiképzőnek a lugosi tüzérezredhez került. A frontok összeomlása után Budapestre utazott, beiratkozott a Műegyetem gépészmérnöki karára, majd átment a Pázmány Péter Tudományegyetem (ma ELTE) magyar–német–latin szakára. Első lakása 1918. november 21-től karácsonyig: Damjanich u. 7. Verseit elvitte a *Nyugat*szerkesztőségébe Babitshoz, aki nem sokkal később a barátságába fogadta.

1919 elejétől őszéig Graf Ferenc bornagykereskedőnél lakott (Podmaniczky u. 31. III. 16.). A Tanácsköztársaság idején, Babits – aki 1919 májusától a modern magyar irodalom és világirodalom rendes tanára lett a budapesti egyetemen – előadásaival kapcsolatosan tanársegédi teendőkkel bízta meg; majd az ebben az időben létrehozott Országos Könyvtárügyi és Bibliográfiai Hivatal munkatársaként, a korábban, már Debrecenben megismert Dienes László és Kőhalmi Béla titkáraként is dolgozott. Augusztustól szeptember végéig a Magyar Írók Szövetségénél, az alapító elnök, Szabó Dezső mellett volt titkár. Októbertől albérletekben nyomorgott; ismert lakhelyei: Visegrádi u. 39. III. 25., Visegrádi u. 48. fszt. l.

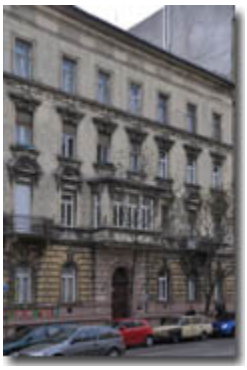
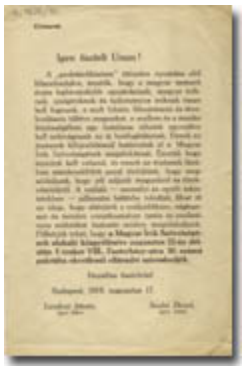

1920-tól másfél évig elsősorban alkalmi műfordításokból élt: Baudelaire: *Kis költemények prózában* (1920), Omár Khájjám: *Rubáiját* (1920), Paul Verlaine: *Nők* (1920), Oscar Wilde: *Az odaadó barát* (1920), Coleridge: *Ének a vén tengerészről* (1921), *Shakespeare szonettjei* (1921); részben ő fordította – név nélkül – Babits erotikus antológiájának egyes darabjait (*Erato*, 1921) és Baudelaire *Romlás virágai*-t Babits és Tóth Árpád társaságában (1923-ban jelent majd meg). Július 2-án Babits lakásába fogadta (Reviczky u. 7. III. 15.)

1921 januárjában Babits házasságkötése alkalmából a Víg Agglegényben rendezett baráti összejövetelen megismerkedett Mikes Klárával (akkor még özv. Rudnay Sándornéval, 1896–1978), Mikes Lajos szerkesztő, műfordító leányával, akit szilveszterkor feleségül vett. Augusztus 1-től (1926. július 1-ig) *Az Est* c. napilap munkatársa.

1922. január 2-től az Üllői úton albérletben lakott feleségével (31. fszt. 3.). Május 1-én megjelent Kner kiadásában első verskötete, a *Föld, erdő, isten*.

1923 februárjában néhány napig Bécsben tartózkodott, ahol megismerkedett Hatvany Lajossal. Április 23-án megszületett leánya, aki családi és baráti társaságban, versekben Kisklárakéntként említődött, később Gáborjáni Klára néven ismert színésznő lett. Május 6-án megindult Mikes

Lajos szerkesztésében *Az Est*-lapok irodalmi rovata szerepeltetve generációjának több jelentős költőjét, íróját. November 6-án Sugár Károly a Zeneakadémián Baudelaire *A dög* és Browning *Az eretnek tragédiája* c. verseit adta elő a költő fordításában; az ő Caliban-alakítása ihlette a költő második kötetének címadó versét; Karácsonyra megjelent *Kalibán!* az Athenaeum kiadásában. Valamivel korábban a Tátrában meglátogatta Tóth Árpádot. Ebben az évben szakadt meg a kapcsolata a Nyugattal. Ennek közvetlen oka Osvát Ernővel való nézeteltérése lehetett egy, a szerkesztőt köszöntő jubileumi számba szánt ajánlott verse miatt. Erre Hatvany Lajosnak írott 1923. július 14-i levele utal. (A vers *Csöndes esti ének – Osvát Ernőnek* címmel az 1923. június 16-i számban jelent meg.) Ezt követően Osvát életében nem publikált a lapban.

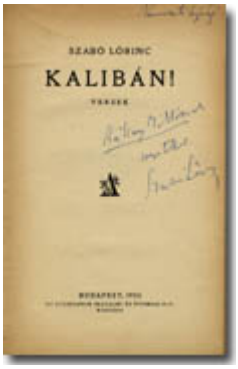

1924. április 11-én a Renaissance Színház bemutatta Georg Kaiser *Asszonyáldozat* c. művét a költő fordításában, Bárdos Artúr rendezésében, Simonyi Máriával és Táray Ferenccel a főszerepben (a fordítás teljes szövege jelenleg nem ismert). A *Magyarország* 1924. június 29-i számában terjedelmes, addigi pályáját bemutató nyilatkozata jelent meg. Július 10–22. között Ausztriában és Észak-Olaszországban utazgatott, útiélményeit újságcikkekben is megörökítette. December közepén kezdődött kapcsolata Vékes Ödönné Korzáti Erzsébettel, mely huszonöt évig tartott (a *Vers és valóság* folytatásaként készült, *Bizalmas adatok és megjegyzések*címet viselő emlékezésének Korzáti Erzsébetről szóló fejezete szerint szerelmük kezdete 1924 végére tehető; az évfordulót december 17-én ünnepelték évente).

1925. július 23. és 26. között Fiumében töltött néhány napot egy gazdasági tárgyalás tudósítójaként (ennek emléke a „trieszti” történetként megírt *[Köszönöm, bátyuska, elég után..]* kezdetű szatirikus verse [*I–V.*]). Augusztus 2. és 18. között feleségével Olaszországban utazgattak, hazatérve írta meg ezeknek az éveknek az összefoglaló versét: *Óda a genovai kikötőhöz*. Az év végén jelent meg (1926-os dátumozással) *Fény, fény, fény* c. verskötete. Utazásaira emlékeztet Avelengóban a Sulfner szállón az emléktábla, ahol mindkét utazása során megszállt, és versben is megemlékezik a helységről.

1926. január 22. és március 7. között Szabó Lőrincné Újtátrafüreden az új Palace Szanatóriumban kezeltette tüdőcsúcshurutját, egy ideig Vékesné Korzáti Erzsébet társaságában; a költő elkísérte őket (január 22. és 24. között), majd ismét odautazott feleségéért (március 5. és 7. között). Tátrai és olaszországi emlékeiből született a *Grand Hotel Miramonti* c. verse. Július 1-től végkielégítéssel elbocsátották *Az Est* szerkesztőségéből egy általános, leépítéssel járó átszervezés során. December 10. és 23. között a Tátrában tartózkodott a Babits házaspár, valamint Tóth Árpád és felesége társaságában. Karácsonyra megjelent *A sátán műremekei* c. verskötete és *Verlaine válogatott versei* c. fordításgyűjteménye. December 30-án Rákosi Jenő meghívta a PEN Klub rendes tagjai sorába.

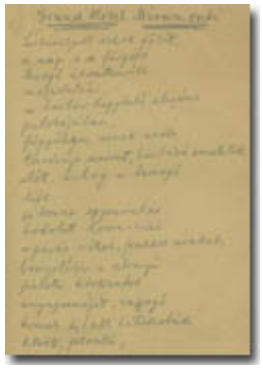
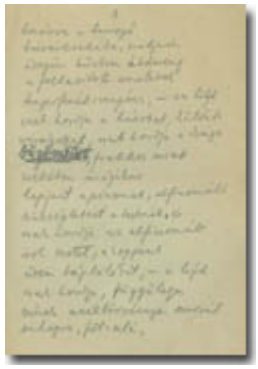
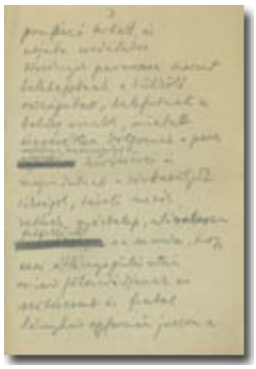
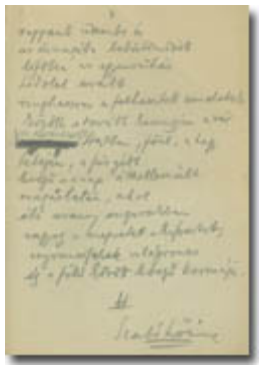

1927. február 27-én megjelent a *Pandora* c., hat számot megért (az utolsó, 5–6. már összevontan készült) havi folyóirat első száma, amelynek Szabó Lőrinc a szerkesztője (szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest VII., Rózsa u. 25.); az indulás alkalmából Szabó Lőrinc interjút adott *Az Est* számára. Március 26-án költői estjét rendezték meg a Lipótvárosi Demokrata Körben, melyen közreműködött többek között Ascher Oszkár, Péchy Blanka és Pakots József. Május elején sógornőjével, Mikes Margit költőnővel Ausztriában utazgattak, szovjet filmeket néztek. Ekkor Babits *Halálfiai* c. regényét olvasta, amint erről *Séta idegenben* c. esszéjében beszámolt. Július első felében új lakásba költözött családjával,

melynek címe Gólya u. 50. II. 34. (A ház címzése most: Bókay u. 56.) Július 17. és augusztus 2. között Erdélyben járt, útjáról riportsorozatban számolt be, melynek egyes darabjait *Az Est,* a *Pesti Napló*, és a *Magyarország* közölte (teljes anyaga az *Emlékezések és publicisztikai írások* c. gyűjteményes kötetében). Október 15-től 1928 őszéig a *Pesti Napló* munkatársa. November 27-én Ady születésének félszázados évfordulójának Debrecenben rendezett ünnepségén vett részt: Ady kortársai közül Babitsot és Juhász Gyulát, a fiatal nemzedék képviseletében Szabó Lőrincet hívták meg.

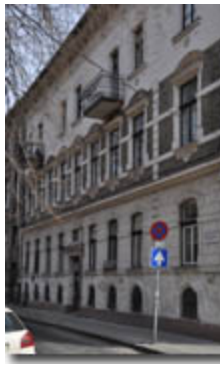

1928. július 22-én a *Pesti Napló*ban megjelent a *Köszönöm, hogy szerettelek* c. vers, az ebben olvasható „messzi hála” és „messziről súgom csendesen” kitételekről felesége ráismert a Hollandiában üdülő Vékesné Korzáti Erzsébetre; a költő bevallotta kapcsolatukat. A házaspár szeptember 20. és 29. között a Duna és Rajna mentén Kölnig utazott, Vékesné Korzáti Erzsébet – betegségre hivatkozva – nem csatlakozott hozzájuk. Október 26-án éjjel Szabó Lőrincné öngyilkosságot kísérelt meg. A Siesta Szanatóriumban kezelték, innen szöktette meg férje; előbb Csepelre egy baráti házaspár (Sági Márta költő és Rosenberg Henrik gyógyszerész) otthonába, majd új lakásba költöztek 1929 elején, a Németvölgyi út 6. (ma 16.) félemelet 2-be. Októbertől a *Magyarország* munkatársa lett, egészen 1945-ig. Az év végén megjelent *Az Est* 1929-es *Hármaskönyv*ében a *Divatok az irodalom körül* c. alapvető tanulmánya, amelyben leszámolt az avantgárddal, és új „klasszikus realizmust” (= tárgyiasságot) hirdetett meg. December 14-én részt vett a fiatal írók előadóestjén, melyet Babits vezetett be.

1929. szeptember 5. és 9. között bátyjával kirándult Ausztriába, a Rax hegységbe. December 14-én megszületett fia, a versekből ismert Lóci, a későbbi reklámfilmrendező.

1930. augusztus 19-én Bécsben váratlanul meghalt apósa, Mikes Lajos; az Alserkirche ravatalozójában látottak ihlették *Húsz óra múlva* c., búcsúztató versét. Mihályfi Ernővel együtt szerkesztette, és jelentős részben fordította is az apósa által szervezett, a *Pesti Napló* nyolcvanéves jubileumára szánt *Halhatatlan szerelem*c. antológiát. Év végén egy könyvgyűjtő megrendelésére (elvben) egyetlen példányban megjelent a Kner Kiadó speciális nyomtatványaként Omar Khajjám-fordításának átdolgozott változata.

1931. január 23. és február 21. között a *Magyarország* az ő fordításában közölte Remarque *Vissza a háborúból* c. regényét (a német eredeti szintén napilapközleményként jelent meg, nem azonos a könyv alakban véglegesített regénnyel). Június végén-július elején a Lloyd Triestino Victoria nevű luxusgőzhajójának nemzetközi sajtóútján vett részt lapja képviseletében a Trieszt–Velence–Brindisi–Alexandria–Kairó útvonalon (a piramisokat is megtekintő kirándulás emléke többek között a *Sivatagban* c. vers és az *Egy marék Libia* c. elbeszélés). November 29-én a debreceni Ady Társaság által rendezett nemzedéki irodalmi esten vett részt Erdélyi József, Illyés Gyula, Kodolányi János, Németh László és Gulyás Pál társaságában. Bisztrai Farkas Ferenc kiadta Szabó Lőrinc Villon-fordításait a francia költő születésének 500. évfordulója alkalmából (ismertetése *Az Est* december 31-i számában).

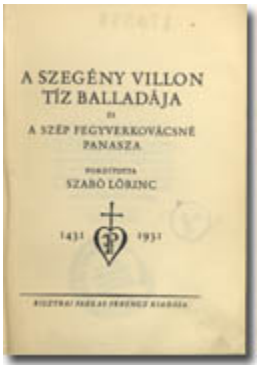

1932. január 16-án kapta meg első ízben a Baumgarten-díjat. Június 19. és 29. között leányával és feleségével Dalmáciában utazgatott. Kner kiadásában megjelent a Turóczi-Trostler Józseffel közösen fordított háromkötetes Goethe-antológia, majd ennek honoráriumaként az év végén *Te meg a világ* c. verskötete. Szeptember 30-án tagjai közé választotta a La Fontaine Irodalmi Társaság. Bisztrai Farkas Ferenc felkérte a költőt az 1933-as *Bibliofil Kalendárium* elkészítésére, a régi *Pandora*-gárda részvételével.

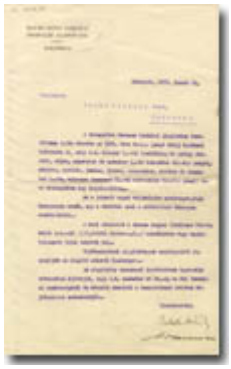

1933. augusztus 1-től kéthetes csehszlovákiai körutazáson vett részt Vékesné Korzáti Erzsébet társaságában, Anton Straka kultúrattasé segítségével. Augusztus 9-én Prágából hazaküldött képeslapját többek között Josef Hora, František Halaš, Ján Šmrek és Vilém Závada írták alá. Utazására emléktábla emlékeztet a Macocha szakadék és cseppkőbarlang feletti vendéglő falán. Lefordította *Az Est*-lapok Filléres Klasszikus Regények sorozata számára Goethe *Werther*jét (ennek emléke *Werthert fordítva és mindig* c. verse). December 2-án meghalt a költőt kedvelő és segítő Miklós Andor, *Az Est*-lapok kiadója és tulajdonosa.

1934-ben megjelent *Válogatott Versei*nek első gyűjteménye a debreceni Uj Irók sorozatban, Juhász Géza és Kardos László szerkesztésében. Február 1-én (1936. április 10-ig) Zilahy Lajos veszi át a *Magyarország* szerkesztését, Szabó Lőrinc segédszerkesztőként a lap egyik vezetője lett; szerződéses munkatársak: Kodolányi János, Féja Géza, Bajcsy-Zsilinszky Endre. Júliusban feleségével Párizsba utazott, a Boulevard Saint-Germain 160. szám alatt, az Acropolis Hotelben laktak. Szabó Lőrinc szeptember 16. és 27. között Abbáziában pihent. Ott-tartózkodására emléktábla emlékeztet a valahai Hotel Regina Elena, a mai Hotel Imperial bejáratánál.

1935. április 12-én délután a Zilahy-villában Féja Géza, Illyés Gyula, Móricz Zsigmond, Németh Imre, Németh László, Szabó Lőrinc, Tamási Áron és a házigazda, Zilahy Lajos találkoztak Gömbös Gyula miniszterelnökkel. Mint a *Magyarország* segédszerkesztője részt vett a Zilahy kezdeményezésére létrejött *Új Szellemi Front*írói mozgalmában, cikkeivel, nyilatkozataival is támogatva azt. Szabó Lőrinc családjával május 1-én a Volkmann utca 8. első emeletére költözött; itt lakott a költő haláláig, ebben a lakásban őrzi családja ma is a költő könyvtárszobáját eredeti állapotában. A július hónapot Déda-Bisztrán töltötte leányával és felesége öccsével Farkas Ferenc vendégeként; itt fordította Shakespeare *Athéni Timon*ját. A munkát Németh Antal megbízásából végezte, aki 1935 és 1944 között a Nemzeti Színház igazgatója volt, és akinek a felkérésére születtek a költő további Shakespeare-drámafordításai is. Átutazóban megállt Kolozsvárott, és ez alkalomból Dsida Jenő, mint a *Keleti Újság* szerkesztője, interjút készített a költővel. A Shakespeare-darabot november 8-án, Somlay

Artúrral a főszerepben mutatta be a Nemzeti Színház. November 11-én „a lábamon ma metszenek fel egy mély infekciót” – írta Révay Józsefnek; a műtétet hat hétig tartó lábadozás követte; az eseményről az *Egy orvos halálára* c. verse emlékezik meg. December 31-én *Szilveszteri köszöntő a Nemzetiben* c., Németh Antal felkérésére írott versét az akkor legfiatalabb színésznő, Szeleczky Zita mondta el.

1936 könyvnapján megjelent az Athenaeum kiadónál *Különbéke* c. verskötete. Július elején repülőúton Svájcban járt, az út verses emléke a *Reggeltől estig* kötet. Októberben meghalt húga, Hajnalka; a költő szülei szétköltöztek (húga portréját *Halott húgom könyvei* c. versében idézte fel). 1936 őszén meglátogatta a halálos beteg Kosztolányi Dezsőt az Új Szent János Kórházban. November 11-én a Nemzeti Színház bemutatta Krasiński *Pokoli színjáték*át, Szabó Lőrincnek a Franz Theodor Csokor-féle német átdolgozása alapján készített fordításában.

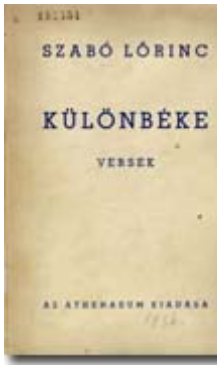

1937. január 18-án másodízben részesült Baumgarten-díjban. Február 2-i tagválasztó közgyűlésén a Kisfaludy Társaság tagjai közé választotta, székfoglalóját – Kosztolányi Dezsőről szóló előadását – november 3-án tartotta az Akadémia épületében. Március 15-én részt vett a Nemzeti Múzeum lépcsőjén a Márciusi Front alakuló nagygyűlésén. Július 10. és 22. között fiával, Lócival Dalmáciában utazgattak. Kelet-Adriai utazásait emléktábla örökíti meg Dubrovnikban a Petka szálló halljában valamint Korcsulában a kikötő árkádjain. November 7-én Sopronban, a Frankenburg Irodalmi Kör rendezvényén lépett fel Móricz Zsigmonddal együtt: Juhász Gyuláról, Tóth Árpádról és Kosztolányi Dezsőről tartott előadást. November 12-én a Nemzeti Színház bemutatta fordításában Hanns Johst *Thomas Pain* című drámáját, Jávor Pállal a főszerepben. November 17-én a Csokonai-Kör emlékünnepén előadást tartott Csokonai Vitéz Mihályról.

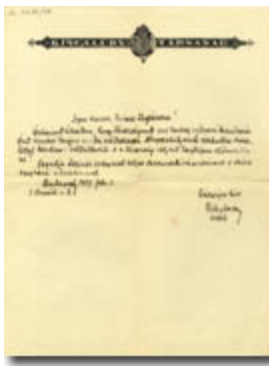

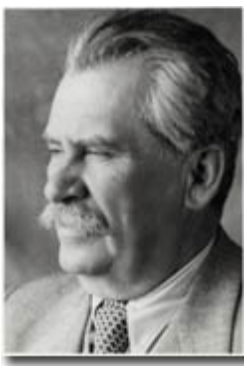

1938. április végén megjelent saját költségén a *Harc az ünnepért* c. verskötete, a Bartha Miklós Társaság emblémájával, A Királyi Magyar Egyetemi Nyomda Könyvesboltjának bizományaként, Németh László *Tanú*jának a nyomdászánál, Tóth Lászlónál (Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda-Rt). 1938. május 8-án Erdélyi József, Kodolányi János, Komjáthy Aladár és Sinka István mellett szerepelt a Turul Szövetség irodalmi estjén a Turulvárban. Július 20. és augusztus 12. között a Fekete-erdőben a Titi-tónál fordította Shakespeare *Ahogy tetszik* c. vígjátékát és Kleist *Amphitryon*ját (szállodai címe: Wolf's Hotel Titisee, Hochschwarzwald; ott-tartózkodására emléktábla hívja fel a figyelmet a Maritim Hotel bejáratánál). Az Est-konszern megbízásából augusztus 20. és 29. között Horthy Miklós kormányzó sajtókíséretének tagja volt Németországban. Horthy németországi látogatásának eseményeiről szóló tudósításai *Az Est*-lapokban jelentek meg. A Nemzeti Színház centenáriumára írta *Az örök Magyarországhoz* c. ünnepi versét. Október 12-én a Nemzeti Kamaraszínháza bemutatta fordításában Catherine Turney Byronról szóló *Keserű aratás* c. darabját. December 17-én a Nemzeti Színház bemutatta az *Ahogy tetszik*-et, a méla Jaques szerepéért Uray Tivadar a Kisfaludy Társaság Greguss-díját kapja.

1939. február 18-án a Nemzeti Színházban bemutatták fordításában és Németh Antal rendezésében Kleist *Amphitryon* c. művét. Május 17-én a Singer és Wolfner Irodalmi Intézet

Rt. (1943-tól: Új Idők Irodalmi Intézet Rt.) szerződést kötött a költővel életműve kötetenkénti kiadására. Április 28. és május 4. között gr. Teleki Pál miniszterelnök sajtókíséretének tagja Németországban. Mind az 1938-as, mind az 1939-es sajtódelegációban – *Az Est*-lapokat képviselve – Miklós Andor özvegyének, Gombaszögi Fridának, az Est-konszern vállalatai tulajdonosának és egyik vezetőjének személyes kérésére vett részt. 1945 szeptemberében, Szabó Lőrinc második igazolási tárgyalásán Gombaszögi Frida a megbízást következőképpen indokolta az eljárás jegyzőkönyve szerint: „elgondolása, hogy ne száraz riport jelenjen meg, hanem küldjék ki Szabó Lőrincet, hogy egy költő szemével látott színes tudósítást adhasson a lap." A kiküldetések során írott tudósításai miatt később, főleg 1945-től több támadás is érte. Június 9-én előadást tartott a berlini Collegium Hungaricumban *Neue Ungarische Dichtung – Geist und Stil* címmel. Júliusban, és augusztus első felében – az ott megismert – Moldvai Klára angol szakos tanárnő társaságában a Tátrában fordította a *Macbeth*-et. Július 30-án az *Új Idők*ben megjelent *Ima a gyermekekért* c. verse, ettől kezdve az 1944. karácsonyi számig a folyóirat állandó munkatársává vált. November 18-tól már az „államosított" *Esti Magyarország* olvasószerkesztője (főszerkesztő: Szvatkó Pál). November 18-án a Nemzeti Színház bemutatta a *Macbeth*et.

1940 könyvhéten megjelent fordításában Villon *Nagy Testamentuma.* Június 28-án átvette Budapest Székesfőváros Arany János Érmét. Július 2. és október 15. között katonai szolgálatra hívták. Október 20. és 30. között Galyatetőn pihent, katonaverseit írta; talán itt élte át első anginás rohamát. November 18-án a *Szózat* c. jobboldali radikális lap megtámadta katonáskodása élményeit feldolgozó verseit. Az általa szerkesztett berlini Kazinczy Könyvtár sorozat számára lefordította Gottfried Keller *Tükör, a cica,* Theodor Storm *Aquis submersus,* valamint Annette von Droste-Hülshoff *A zsidóbükk* c. elbeszélését (a kötetek megjelenési dátuma: 1941).

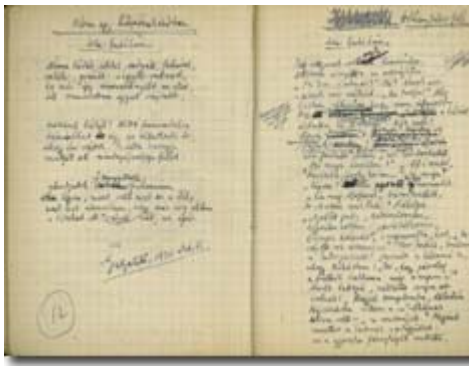

1941. március elején sajtótudósítóként részt vett a lipcsei nemzetközi vásáron. Hazatérve a Jugoszláviába látogató íródelegáció tagjaként, a magyar–jugoszláv örökbarátsági szerződés 1941. február 28-i kihirdetését követően, március 8-án Belgrádban, 10-én Újvidéken lépett fel irodalmi esteken. Május 17-től 28-ig a Nemzeti Színház németországi vendégszereplésén vett részt: átdolgozásában adták elő Frankfurtban és Berlinben Vörösmarty drámai költeményét, a *Csongor és Tündé*t. Április 9. és 30. között ismét behívták, rendfokozata ekkor már hadnagy. Karácsonyra megjelent az *Örök Barátaink*, műfordításainak első gyűjteménye.

1942. március 7. és 14. között „részt vett tüzértiszti tanfolyamon” – de ugyanekkor a március 15-i megemlékezést már a szófiai magyar követségen ünnepelte. Állami kulturális delegáció tagjaként három napra Bulgáriába utazott (a delegáció tagja volt többek között Hankiss János debreceni egyetemi tanár, Nyirő József, Zilahy Lajos); március 15-én délelőtt a szófiai egyetemen szerepeltek, délután a magyar követség fogadásán vettek részt, másnap meglátogatták a rilai kolostort, Szabó Lőrinc ekkor találkozott Eliszaveta Bagrjanával, az egyik legjelentősebb bolgár költőnővel, akinek két versét le is fordította. Október elején Weimarban a Költői Napokon és az Európai Íróegyesülés rendezvényein szerepelt. November 21. és 23. között részt vett az Antal István, nemzetvédelmi-propaganda miniszter által szervezett lillafüredi írótalálkozón (melyen jelen volt Kállay Miklós miniszterelnök és Szombathelyi Ferenc vezérkari főnök is); ott elhangzott előadásának a szövegét a cenzúra nem engedte a *Magyar Csillag*ban közölni. December 8-án Berlinben a Német–Magyar Társaság rendezésében költői estje volt, utána 11-én Bécsben tartott előadást szintén a Társaság szervezésében; ekkor elsősorban a weimari költői találkozón szerzett benyomásairól szólt.

1943. január 20-án részt vett a finn nagykövet és a finn országgyűlés alelnöke Edvin Linkomies által rendezett fogadáson; február 24-én a Tiszti Kaszinóban finn katona-esten felolvasta Koskenniemi-fordításait, amelyek utóbb az *Új Idők* március 27-i számában jelentek meg. Szalay Lajossal közös könyvet adott ki *Tizenkét vers – tizenkét rajz* címmel. Május 1. és június 1. között ismét „lőszerkezelői tiszti tanfolyam”-ra hívták be, majd ez alól mentesítették, hogy június elején Stuttgartban és Münchenben tarthasson előadást a Deutsche–Ungarische Gesellschaft meghívására. Münchenben június 8-án 19 órakor a Club von Münchenben (Rezidenzstrasse 27, bejárat a Viscardistrasse felől) a weimari költői napokon szerzett benyomásairól beszél, verseit Otto Osthoff színművész mutatja be, Stuttgartban június 10-én, 19.30-kor a Hotel Marquardt ünnepi termében tart előadást költészetéről, verseiből Roderich Arndt színművész olvas fel. Április 11-án részt vett a Debreceni Református Kollégium Gimnáziuma „Arany János” Önképző Körének 100 éves jubileumi ünnepségén, s ott felolvasta diákkori emlékeit feldolgozó beszédét (*Önképzőköri emlékek* címen jelent meg). Az 1943.

júniusi könyvnapra megjelent *Összes versei*-nek gyűjteménye. Augusztus 2. és 1944. november 25. között katona: hadi szolgálatát, a VKF VI.-on [Vezérkari Főnökség VI. Osztályán] teljesítette; a *Képes Tábori Újság* társszerkesztője volt (Darvas Jánossal dolgozott együtt, aki szerkesztőtársa volt a *Magyarország* szerkesztőségében is). Megjelent Omar Khajjám-fordításának harmadik változata, és a Révai Kiadó számára átdolgozta Baudelaire-fordításait; *A romlás virágai* végleges magyar kiadását életrajzzal és jegyzetekkel ellátva sajtó alá rendezte. December 6-án Debrecenben neki ítélték a Debreceni Irodalmi Társaságok és a Nyári Egyetem első ízben kiadott ezerpengős Csokonai-díját, amelyet 8-án műsoros est keretében vett át. Erről Makkai Sándor értesítette Szabó Lőrincet 1943. dec. 3-i levelében. „A díj odaítélésénél alapul szolgáló írói érdemeid, debreceni kapcsolataid és műveidben a Debrecenhez való tartozás kidomborítása szolgáltak alapul” - írta.

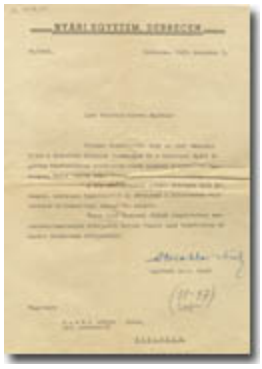

1944. január 18-án harmadízben tüntették ki Baumgarten-díjjal, ugyanakkor elnyerte az Irodalompártoló Társaság díját is, az elismerésekkel járó pénz pedig lehetővé tette, hogy berendezze könyvtárszobáját. Február 17-én fellépett a Gyöngyösi Kaszinó *Magyar tudós magyar művész* elnevezésű előadássorozatának záróeseményén leánya, Gáborjáni Klára és Hankiss János társaságában. Február 21-én a Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottsága *Mi urunk a gép* c. irodalmi estjét az ő előadása vezette be, mely később *Technika és költészet* címen jelent meg az *Új Idők* 1944. húsvéti számában. Karácsonyeste a szovjet hadsereg bevonult Budagyöngyére; Szabó Lőrinc lakását, könyvtárát egy későbbi neves kirgiz költő, Temirkul Umetoli mentette meg. December 31-én Szabó Lőrincet, fiát és vejét egy – egész Pasarétre kiterjedő, minden férfi lakost érintő – szovjet katonai ellenőrzés során elhurcolták, s Budakeszire szállították; a költő fiával együtt másnap hazatérhetett, vejét hadifogolyként visszatartották, csak 1948 karácsonyára szabadult.

1945. május 8-ig három alkalommal töltött néhány napot rendőrségi őrizetben, egy ideig rendőri felügyelet alatt állt. Két alkalommal állt igazolóbizottság előtt. Első alkalommal írói működését vizsgálták. Az Írók Szabadszervezete 1945. május hó 9-i igazolóbizottsági ülését követően a nyilvánosságtól fél évig tartó eltiltásra ítélték, de a határozat nem emelkedett érvényerőre, mivel az írói igazolási eljárásokat időközben megszüntették. Szeptember 25-én az újságírói működését vizsgáló igazoló bizottság feddéssel igazolta; az igazolási tárgyalásokon felolvasta *Bírákhoz és barátokhoz* címzett kétrészes védőbeszédét. Áprilistól szeptemberig vezette *Napló*ját. Augusztus 14-én kezdett el a *Tücsökzene* versein dolgozni. December 8. és 1946. január 20. között Thomas Ernőéknél, a Nyíregyháza melletti Sóstóhegyen írta a *Tücsökzené*t.

1946 júniusában részt vesz a békési könyvnapon, és tíz napot tölt a faluban Püski Sándor vendégeként. Július közepén vendégeskedett először Igalon, a Baumgartner családnál; a kerti „kőlugas”-ban készült többek között a *Tücsökzene*, majd az ezt követő években *A huszonhatodik év* és az 1953-as szonettek jelentős része. Októberben Ózdon Dóczi Antal református lelkész vendégeként dolgozott a *Tücsökzené*n (ekkori élmény szülötte *Az Árny keze* c. vers). Októbertől 1949 nyaráig a *Válasz* költői rovatának szerkesztője.

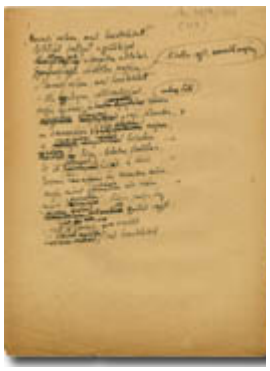
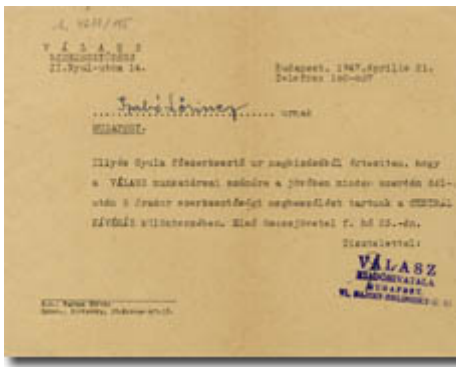

1947 könyvnapjára, de „nem könyvnapi jelleg”-gel megjelent a *Tücsökzene*. December 17-én felvették az Írószövetségbe; ez ellen tiltakozásul a Szövetség felvételi bizottságának három tagja, Zsolt Béla, Kárpáti Aurél és Bóka László lemondott a vezetőségben viselt tisztségéről.

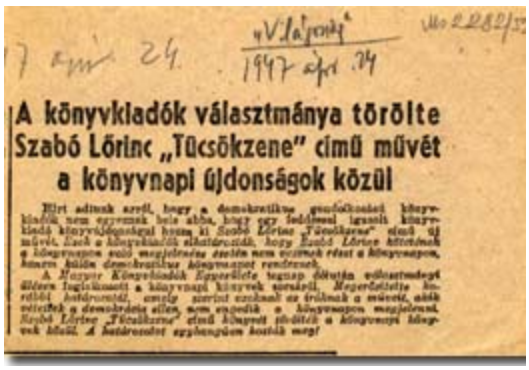

A könyvkiadók választmánya törölte Szabó Lőrinc „Tücsökzene" című művét a könyvnapi újdonságok közül

Elhegedülték a „Tücsökzené"-t

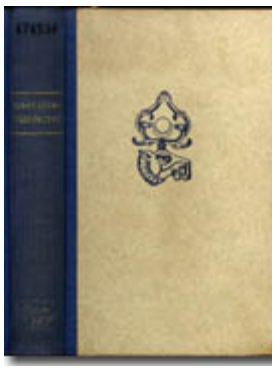

1948. május 25-én megjelent az *Örök Barátaink* második kötete. Július 21. és 23. között három fiatal optikus társaságában egy motorcsónakon kezdődött utazása a Dunán, majd a Sió csatornán, amelynek egyes mozzanatait a *Vers versek helyett* c. költeményébe szőtte; az ezt követő „balatonozós" út végállomásaként augusztus 2-án és 3-án Földváron tartózkodott, ennek emléke *A földvári mólón* c. verse. Decemberben kiadták Shakespeare összes drámáit a Franklin kiadónál, köztük volt az ez évben befejezett *Troilus és Cressida* is; megjelentek még bilingvis kiadásban Shakespeare szonettjeinek már átdolgozott fordításai. December 13. és 1949. január 31. között a költő lefordította Puskin *A bahcsiszeráji szökőkút* című elbeszélő költeményét.

1949. február 10. és 25. között Hévízen a Keresztes apácanővérek Szent Józsefről elnevezett panziójában lakott Tompa Kálmán doktor meghívására, itt keletkezett – a vendégként idelátogató Vékesné Korzáti Erzsébet elutazása után – *A huszonhatodik év* két szonettje, „amit még látott": *Képzelt képzeleteddel, Vezeték*. A Hévízen készült szonetteket a „Hévízi füzet" néven ismert kockás füzetbe írta (ebből csak a *Képzelt képzeleteddel* c. költemény kézirata hiányzik, mert lapját kiszakította, s elküldte Vékesné Korzáti Erzsébetnek). Márciustól májusig lefordította (második hévízi tartózkodásán fejezve be) az *Andromaché* c. drámát a Franklin kiadásában megjelenő, Illyés által szerkesztett Racine *Összes drámai művei* c. kötet számára. Májustól a Nemzeti Színház ismét előadta az *Ahogy tetszik*-et. A *Fórum* júniusi számában megjelent *A bahcsiszeráji szökőkút*, a költőt Puskin-éremmel tüntették ki. Július 29. és augusztus 6. között Bernáth Aurélék vendége, itt kezdte el írni *Kisörsi nádas* c. versét. A *Válasz* megszűnésével publikációs lehetőség nélkül maradt.

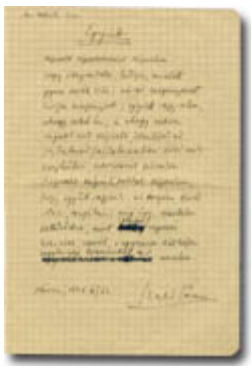

1950. február 12-én öngyilkos lett Vékesné Korzáti Erzsébet a Ráth György utca 54. első emeleti lakásában. Március 8. és 1951 húsvétja között megírta *A huszonhatodik év* első száz szonettjét. Áprilistól a Nemzeti Színház ismét előadja a *Macbeth*-et. Április végén kétszer is volt érpattanásból következő tüdőbevérzése, elterjedt halálhíre; utóbb nyáron szembevérzésre panaszkodott. Májusban megjelent a Franklin Kiadónál Somlyó György szerkesztésében *Válogatott műfordításai*nak kötete. Nyáron Molière *Embergyűlölő*jét és *Psyché*jét fordította egy tervezett Molière-összes számára, és *A huszonhatodik év* szonettjeit írta Bernáthéknál Kisörsön, Kovács József vaskereskedő vendégeként Bogláron és Tihanyban Illyéséknél. 1951 húsvétján Balatonfüreden Liptákék vendégeként összeállította *A huszonhatodik év*-et, amelyet azután Lipták Gábor gépelt le több példányban. Október 10–11. éjszakáján érte első szívtrombózisa Tihanyban, melyet lábon viselt el.

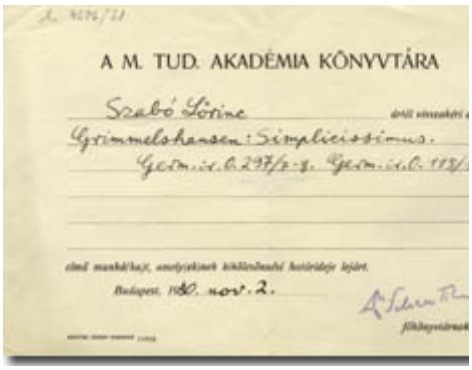

1952-ben lefordította Thomas Hardy *Tess of the d'Urbervilles* c. regényét *Egy tiszta nő* címmel. Karácsonyra az Írószövetség stencilezett formában megjelentette Szabó Lőrinc fordításában Burns *Vidám koldusok* c. költeményét.

1953. június 3. és augusztus 10. között lefordított egy kötetet Tyutcsev verseiből. Szeptember 7. és 20. között újabb szerelmes versciklust írt (Igalon, Szárszón és Balatonfüreden), amely *Káprázat* címmel válik ismertté. Ősszel előadást tartott a Petőfi rádióban Tu Fu-ról, akinek az ő általa fordított verseit lánya, Gáborjáni Klára, Uray Tivadar és Tímár József szavalta el. A műsort 1953. november 18-án sugározták. Az év végén lefordította az Ifjúsági Színház kérésére Shakespeare *Vízkereszt* című vígjátékát (könyv alakban először csak 2004-ben jelent meg).

1954. április 4-én műfordításaiért (főként Majakovszkij fordításáért) József Attila-díjjal tüntették ki. Nyáron lefordította Molière *Nők iskolája* c. vígjátékát. Augusztusban pár napot Bernáth Aurél családja vendégeként Ábrahámhegyen töltött. December 30-án érte a második szívtrombózis.

1955. január 1-től egy hónapig az ORFI [Országos Reumatológiai és Fizikoterápiás Intézet, a valahai Irgalmasrendi Kórház, most részben ismét Budai Irgalmasrendi Kórház] I. Belgyógyászati osztályán ápolták, majd Bernáthné dr. Pártos Alice betege lett a C. reumaosztályon március 17-ig, azután a Gellért Szálló gyógyszanatóriumi szobájában volt további pihenés és gyógyszeres kezelés céljából július 2-ig. A nyáron közreműködött Bernáth Aurél önéletrajzi regényének végső stilizálásában, és Bernáth ekkor kezdett el dolgozni ismert, a költőt ábrázoló festményén. Augusztusban elkészült Illyés újrafelfedező tanulmánya, mely első alkalommal az *Alföld* 1956. 2. számában jelent meg. Szabó Lőrinc kezét sokízületi gyulladás kínozta; *Polyarthritis* címen (utóbb: *Sokizületi gyulladás*) erről verset is írt.

1956. január-februárban újabb verseket írt, köztük a *Mozart hallgatása közben* címűt. A könyvhéten megjelent *Válogatott versei*-nek új gyűjteménye (benne *Valami szép* címmel az

utolsó általa összeállított verskötete), a válogatás és az előszó Illyés Gyula munkája. Július 2-án megrendezték nagy visszhangot keltő szerzői estjét az É[pítési] M[inisztérium] Mélyépítési Tervező Vállalat szakszervezeti bizottsága helyiségében. Szeptember 17-én beválasztották az Írószövetség elnökségébe. Október 23-án szülővárosa, Miskolc rendezte meg szerzői estjét, amelyet Illyés Gyula vezetett be. Szeptember 15. és december 9. között befejezte 1953-as szerelmi versciklusát. Október közepe és december közepe között elkészítette a forradalom eseményeit kommentáló, *Meglepetések* c. háromtételes költői művét.

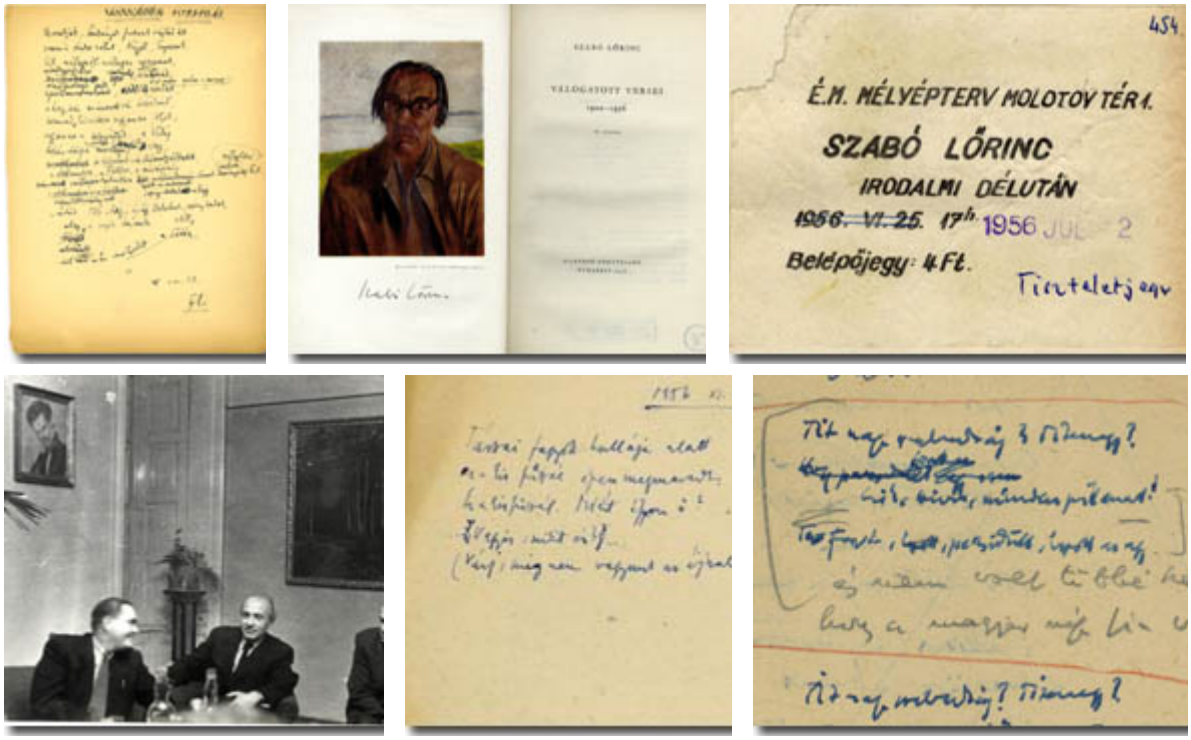

1957 januárjában megalakult *Magyar Írás Szövetkezet* tagja lett többek között bisztrai Farkas Ferenc, a Nagy Imre-kormány államminisztere, Illyés Gyula, Kodolányi János, Németh László és Tamási Áron mellett; az egyesülés deklarált célkitűzése: „az eszmei színvonal feltétlen biztosítása és a szakmai kritika mennél behatóbb művelése". Március 15-én Kossuth-díjjal tüntették ki. A kitüntetéssel járó pénzösszegből segítette többek között Zelk Zoltánnét, Sárközi Györgynét, Sinka Istvánt. Húsvétkor megjelent *A huszonhatodik év*. Május 13-án Tihanyban látta azt a holdfogyatkozást, amelyről utolsó, befejezett versét írta (május 16-án véglegesítette). Július 1-én aláírta a *Magyar írók tiltakozása az atombombakísérletek ellen* c. kiáltványt, majd *A magyar írók tiltakozása az ENSZ ötös-bizottsági jelentés közgyűlési tárgyalása ellen* c., a *Magyar Nemzet* szeptember 8-i, majd az *Élet és Irodalom* szeptember 15-i számában megjelenő nyilatkozatot, melyhez egyébként a magyar írók nagy többsége is csatlakozott. Szeptemberben megjelent a *Tücsökzene* bővített kiadása. Szeptember 12-én Tihanyban Illyéséknél rosszul lett. Október 3-án délután, öt perccel három óra előtt meghalt a Gömöri-klinikán. (Fiumei út, 17. I. 119.) Október 8-án a Kerepesi temetőben temették nagy állami tiszteletadással. Joó Sándor lelkész, Illyés Gyula, Fodor József, Mihályfi Ernő búcsúztatták. A diktatúra visszarendeződésének idején a kimért hivatalosságtól elkülönülve a ravatal mellett rövid, a résztvevők számára alig észrevehető pillanatban barátai vélekedését Illyés Gyula, a költőtárs, utolsó évei legjobb barátja fogalmazta meg: „Barátaid, küzdőtársaid megbízásából és kívánsága szerint mondok búcsút, kedves Lőrinc. Mindazok nevében, akik képtelenek fölfogni, hogy nem vagy, mert régtől fogva jól tudták, hogy ki voltál és ki leszel: halhatatlan szellem, a legnagyobbak közül való. Se veszteségünket felmérni, se fájdalmunkat kifejezni nincs méltó
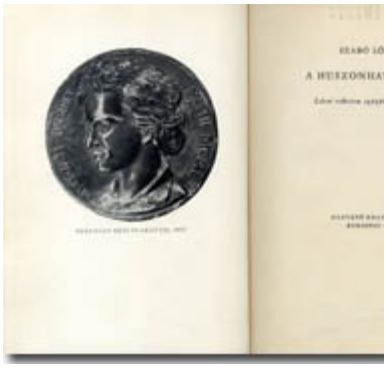
szó. Köszönjük, hogy életünk alkotórésze lettél. Nyugodj békében”. Joó Sándor pasaréti lelkész pedig igehirdetésében a Jób 19,25-öt választotta: „Tudom, hogy az én Megváltóm él és utoljára az én porom felett megáll...” És ezeket fűzte hozzá: „Egy sokat szenvedett ember, a bibliai öreg Jób mondta ezt, amikor már minden emberi vigasztalás, erő és hatalom csődöt mondott. Én tudom, hogy az én Megváltóm *él*.” És mélységes meggyőződéssel vonatkoztatta ugyanezt magára az elhunytra is: „Tudom, hogy *merész* ez a kijelentés, de *van* alapja: Isten szava, Igéje, ígérete!”